

Nr 6

Utlåtande i anledning av väckta motioner om minskning av kostnaderna för det statliga trycket genom tryckeribeställningars spridning till landsortstryckerier.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I:152 av herrar *Berg, Gunnar*, och *Andersson, Birger*, samt II:176 av herrar *Bengtsson* i Varberg och *Bengtsson* i Halmstad föreslås, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning angående möjligheten att genom en spridning av tryckeribeställningarna till landsortstryckerier åstadkomma minskade kostnader för det statliga trycket.

I motionen framhålles, att staten numera torde vara en av de största kunderna hos den svenska tryckeriindustrien. Ämbetsverken har ett omfattande blankettryck, vissa verk utger egna tidskrifter, handböcker, anvisningar o. s. v. Statens offentliga utredningar ger vidare mycket arbete åt tryckerierna och slutligen kommer riksdagen med sitt omfattande tryck.

Den största delen av detta tryck placeras på stockholmstryckerier. Om man infortrade anbud från landsortstryckerier skulle, åtminstone för allt det tryck där detta kan ske utan förfång, ett fördelaktigare pris kunna ernås samtidigt som fördelar ur ren lokaliseringssynpunkt vunnas.

Vissa försök i denna riktning har redan gjorts med framgång. Sålunda trycker arbetsmarknadsstyrelsen sin tidskrift *Arbetsmarknaden* på tryckeri utanför Stockholm och så sker även beträffande verkets material för yrkesvägledning m. m. Enligt uppgift har detta förfaringssätt lett till fördelar ur såväl lokaliserings- som prissynpunkt.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionerna från statskontoret, Svenska boktryckareföreningen och Svenska typografförbundet.

Statskontoret anför, att upphandlingen av statliga tryckalster är reglerad dels i kungl. kung. nr 496/1952 (1952 års upphandlingskungörelse), dels i kungl. kung. nr 780/1937 med vissa bestämmelser angående tryckning för statens räkning. Enligt sistnämnda kungörelse åligger det statskontoret (tryckeriexpeditionen) att lämna råd och anvisningar angående planläggning och utförande av tryckningsarbete, bl. a. angående val av företag, hos vilket tryckning skall beställas.

Tryckeriexpeditionen framhåller till en början att utslagsgivande vid val av anbudsgivare är arbetets art. Man kan beträffande det statliga trycket särskilja två huvudgrupper, nämligen *blankettryck* och *publikationstryck*.

Blankettrycket kan i allmänhet med fördel utläggas på tryckerier utom Stockholm. Så sker också i görligaste mån. I vissa speciella fall, såsom när samdistribution av flera olika blanketter skall ske, har det emellertid visat sig vara förmånligt att placera tryckningen i Stockholm. Detta har även varit förhållandet beträffande speciellt stora upplagor, för vilkas färdigställande lämpligaste maskinutrustning i regel finnes på stockholmstryckerierna, vilka härigenom kunnat lämna förmånligaste anbud.

Publikationstrycket ställer i regel större krav än blankettrycket på respektive tryckeriers såväl kvalitet som kapacitet, varför urvalet av leverantörer härvidlag blir mera begränsat. Ett flertal landsortstryckerier fyller emellertid väl dessa krav och en betydande del av denna art av trycksaker har därför placerats utom Stockholm, dock icke i samma utsträckning som beträffande blankettrycket. Som den främsta orsaken härtill framhåller tryckeriexpeditionen, att tryckning av en publikation kräver fortlöpande kontakt mellan beställaren och tryckeriet, vilket försvårar anlitaandet av landsortstryckerier. Det är dessutom tryckeriexpeditionens uppfattning, att stockholmstryckerierna beträffande publikationstryck i många fall väl kan hävda sig i prishänseende gentemot landsortstryckerierna.

Tryckeriexpeditionen inforrdar anbud från landsortstryckerier, där så lämpligen kan ske med hänsyn till arbetets art och omfattning.

Tryckeriexpeditionen granskade under år 1957 räkningar å tryckning och bindning för 33 011 292 kronor, varav 16 358 310 kronor hade debiterats av tryckerier utom Stockholm, innebärande drygt 50 procent av det totalt debiterade beloppet. Enligt vad som under hand inhämtats från kungl. kommerskollegium, uppgick produktionen år 1955 — vilket år är det senaste, för vilket statistik finnes tillgänglig — för bok- och accidenstryckerier jämte bokbinderier belägna utom Stockholm till 46 procent av den totala produktionen inom landet. Härav framgår att statliga tryckalster tillverkas i landsorten i större utsträckning än vad statistiken utvisar för den totala produktionen. Detta förhållande tyder icke på att landsortstryckerierna har missgynnats till fördel för ett fåtal stockholmstryckerier.

Statskontoret avstyrker motionerna.

Svenska boktryckareföreningen uttalar som sin uppfattning, att den åsyftade spridningen av tryckeribeställningarna till landsortstryckerier genom statskontorets försorg redan nu tillämpas i den utsträckning detta är möjligt. En viss begränsning av denna spridning torde vara oundviklig därigenom att dels vissa praktiska svårigheter lägger hinder i vägen, såsom t. ex. vid brådskande beställningar, dels de i Stockholm belägna tryckeriföretagen äger den förhållandevis största kapaciteten.

Boktryckareföreningen framhåller vidare, att den icke anser det fördelaktigt ur statens synpunkt att företaga en ändring av nuvarande system för upphandling av tryckalster för statens räkning.

Svenska typograförbundet anför, att genom anbudsgivning landsorts-

företagen redan nu ges möjlighet att konkurrera om de statliga trycksaksbeställningarna.

Att likväl tryckerierna i Stockholm utför större delen av det statliga trycket måste innebära, att dessa företag bjuder konkurrenskraftiga priser. Till detta kommer, att kapaciteten på flera stockholmstryckerier är betydligt större än den som finns att tillgå på tryckerier i landsorten. En del av det statliga trycket — riksdagshandlingar, protokoll, utredningar — kräver betydande resurser hos ett tryckeriföretag, för att detta snabbt skall kunna utföra leveransen. I det avseendet är de större tryckerierna i Stockholm väl rustade.

Tryckeriindustrien är nu till största delen koncentrerad till tätorterna, framför allt till de större städerna. I Stockholm arbetar drygt en tredjedel av vårt förbunds medlemmar. Hela förbundet omsluter nu 17 000 arbetare. Inom grafiska branschen sysselsätts i runt tal 34 000 arbetare förutom typograferna, 12 000 bokbindare och 5 000 litografer. Svenska bokbindareförbundet har i likhet med typografförbundet ungefär en tredjedel av sina medlemmar i Stockholm, Svenska litografförbundet har cirka hälften av sitt medlemsantal i huvudstaden.

En viss omfördelning av det statliga trycket från Stockholm till landsorten skulle enligt förbundets mening inte leda till någon väsentlig fördel ur lokaliseringssynpunkt. Tryckerier är i regel små företagsenheter. En omdirigering kunde däremot få till följd, att tryckerierna i Stockholm inte helt finge användning för sin kapacitet, under det att företagen i landsorten tvingades investera i ny utrustning.

Utskottet

Det åligger tryckeriexpeditionen inom statskontoret att som central myndighet i olika avseenden hålla sin hand över tryckningen av statliga myndigheters publikationer, blanketter o. d. Enligt kungörelsen den 11 september 1937 med vissa bestämmelser angående tryckning för statens räkning (SFS nr 780) är myndigheterna skyldiga att rådgöra med statskontoret beträffande angelägenheter rörande tryckning, och kontrakt angående tryckning skall underställas statskontoret för granskning. Kommittétryck skall beställas genom statskontoret, som jämväl har att övervaka att beställningarna blir rätt utförda. Det må även nämnas att räkning å tryckning för myndighet i Stockholm icke får betalas, innan den granskats och godkänts av statskontoret.

Motionärerna anför bl. a. att största delen av det statliga trycket nu är placerat på stockholmstryckerier. Av de av statskontoret lämnade uppgifterna framgår emellertid att trycket f. n. delas i stort sett lika mellan stockholmstryckerierna å ena och landsortstryckerierna å andra sidan. Vid en bedömning av frågan, huruvida denna fördelning kan anses rimlig och

ändamålsenlig, har man att beakta att, såsom i remissyttrandena framhålls, särskilda omständigheter ofta kan tala för att ett visst tryckningsarbete bör utföras i Stockholm. Stockholmstryckerierna har sålunda i många fall exempelvis större kapacitet och resurser än landsortstryckerierna för att åstadkomma snabba leveranser, det är lättare att hålla fortlöpande kontakt med dem och man kan undvika besvärliga transporter. Man bör heller icke bortse från att en långt driven omdirigering av tryckningen skulle, på sätt framgår av typografförbundets yttrande, kunna leda till besvärligheter för företag och anställda i tryckeribranschen. Den nuvarande branschstrukturen är nämligen självfallet i viss mån anpassad efter den rådande fördelningen av tryckningsuppdragen. Utskottet anser vidare vad statskontoret anfört angående sin bevakning av möjligheterna att sprida tryckningen värt stort beaktande.

Utskottet har som av det ovan anförda torde framgå icke funnit tillräckliga skäl för uppfattningen, att den fördelning av de statliga tryckeribeställningarna som nu sker mellan stockholms- respektive landsortstryckerier icke skulle vara ur det allmännas synpunkt i stort sett ändamålsenlig och anser sig därför icke böra tillstyrka att den föreslagna utredningen kommer till stånd men vill beträffande tryckningskostnaderna anföra följande.

Konkurrensen inom tryckeribranschen har tidigare varit hårt bunden genom bl. a. avtal om organiserad samverkan vid anbudsgivning. Verkställda utredningar tyder emellertid på att konkurrensen nu blivit friare. Utskottet förutsätter att de möjligheter till förmånligare villkor som sålunda kan erbjuda sig genom införskaffande av anbud noggrant tillvaratas av de ansvariga myndigheterna.

Under återopande av vad ovan anförts får utskottet hemställa,

att de likalydande motionerna I:152 och II:176 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 4 mars 1958

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Wolgast, Strandler, Anderson, Carl Albert*, Lundström, Sörlin*, Åkesson och Kaijser;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, fru Svedberg, herrar Nestrup, Bark, Dickson, Östrand, Björkänge, Ekström i Björkvik, Carlsson i Huskvarna, Gustafsson i Uddevalla* och Lothigius*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.